

تانری سۆزونون آنلامی

یازان: علی براننده (تورک)

E-mail: turkbaris2003@yahoo.com

تورک اولوسونون بیر چوخ اوزلیگه صاحیب اولدوقی هر کسه آیدین و بللیدیر و بو اوزایکلر اونلاری باشقا اولقار و مدیتلی سایلان میصر، چین، یونان، ایران کیمی اسکی میلتلردن ایرماقدادیر، بو اوزلیکلردن بیرسیده تورکلرین دینی اینانجلاری و دین کولتورلریدیر کی بو میلته بیر باشقا اونم قازاندیریب. تورک اولوسلاری ان اسکی چاغلاردان بری دینی اینانیشلاری یوکسک بیر سئویه ده اولوب و اونلارین بو ساحده بیر آیرتجی ویوکسک دوشونجلی قیلان مدیتلردن سایلماقلارینی ساغلایب. تورک اولوسلاری هیچ بیر دونمده بیر یاراتیجیدان باشقا آیری بیر یارادانا اینانجلاری اولماییب. خاطیرلاتماق گرکیر کی اگرچه بعضی دونملرده تورکلرین تانری دئیلن یارادیجیدان سونرا بعضی دوغا و طبیعی یارادلیشلارا گوره اونم بسلملری اونلارین یاشایش طرز لریندن اورتایا چیخمیشدیر. یعنی بوکی تورکلر بیر گوچه و کوچری بیر قوم اولدوقلارینا گوره دوغا و طبیعتله ایچ - ایچه اولماقلاری اوچون بیر چوخ دوغا و طبیعی یارادلیشادا سایگی و اونم بسلیبلر کی بوآرادا آغاج، سو، داغ و بعضاً بیر چوخ حیوان و یا قوش تورلریندن آد آپارماق اولار اما دئمک لازیمدیر کی بونلارین هامیسی تورکلر اوچون تکجه بیر توتم ساییبیدیرلار و اصیل یارادانا بیر اورتاق و شریک قیلنماییلار. بوتون یاشایش و واراولان دونملرده تک بیر ایلاها دایانیبلار. اسکی تورکلردن قالان آرکولوژی تاپینتیلاردان بو گونه جان بیر بت و یا ایلاله الهه یاپیلمیش نسنه یه راسلانمامیشدیر. تورکلرین بیر یارادجیا اینانیشلاری ان اسکی چاغلاردان بو گونه جان سورمکدیر و اسکی دونملردن بو گونه جان هیچ بیر تورک یازیسیندا و یا هیچ بیر تورک اولوسوندا تانری سوزونی توپلی و جمع شکلینده گورونمیش و بو گونه جان هیچ بیر آرکولوژی تاپینتیدا تانری سوزونون "تانریلار" شکلیله وارلیق تاپمامیش.

تورکلرین اصیل دینی "گوگ تانری" یا "گوگ تنگری" (۱) "آدلانان اینانجلارینا داینامقادیر. تورکلرین اینانجلارینا گورہ اونلار گویدن یئر اوزونہ گلیب و بو دونیا یا حوکوم سورمکدیرلر. یاردیجلاریدا گویدن دیر. "گوگ" یا بو گونکی "گوی" سوزونون اسکی تورک دیلینده بیر چوخ انلامی و معناسی اولوب کی اونلاردان ان اونملیسی بو اوچ معنادی؛ بیرینجی آنلام همان گونوموزده گویی آندیران و سما آنلامیدیر. {گوگ=گوی اوزو} ایکینجی آنلامی گوی رنگی و ماوی دئیلن گوی اوزونون رنگی آنلامیدیر. اوچونجوسی و ان اونملی سی اولو و بویوک و مقدس و بوجه معناسیدیر کی گوگ تنگری سوزوندکی تانری لقب وئرلیب. پس گوگ تانری یا گوی تانری؛ بوجه و بویوک و اولو تانری دئمکدیر.

تانری سوزی اوزی بیر اسکی تاریخه صاحبدیر و ان آز ۱۷۰۰۰یلدن بری ایزینی تورک توپولوملاریندا گورمک ممکندور. سومئر دئیلندکی تنقری (۲) بو گونکی الله و تانری و یارادان معناسیندادیر. سومئرلیلردن سونرا لولوبی دئیلن وییر تورک دوولتی سایلان قومون ان بویوک و بوجه تانریلارینن آدی آنو (۳) میس کی ازاجیک دیقتله تانری سوزونون عینی سالییر.

آنو >--- دانو >---- تانقری

تہ دوولتینین تانریلارینین آدیدا "ایس تئنو" (۴) آدینی دئیلردی.

هون قومونون آتالاری سایلان هیونگ نو لاریندا تانریلاری همان تنگیر (۵) میس (۳۰۰ق.م) حتا هیونگ نو شاهلارینن آدلاریدا تانہو (۶) میس کی تانری سوزونہ چوخ بنزری واردی. تانہولار اوزلرنی یئر اوزونده تانرین گوندریجیلری سایارمیشلار. هیاطله شاهلارینن آدلاریندا گئنه تانری آدینا راسلامق اولار. آخشنوار {آغ+شانہو+ار} تانری سوزی تورکلرین باشچیلارینن آدلاریندا بیر لقب اولاراقدا گورونمکدیمیش کی اورنک: تنکا خان، تنکا تکین؛ تنکا آلپ (افراسیابین لقبی)

تانری سوزیلہ ایلقیلی ان اسکی یازی گوگ تورکلر دونمیندن قالان اورخون آیدہ لریدیرلر کی اورادا تانری بوجور تعریف ائدیلب:

"تانگری آدلانمیش تکجه تانریدیروگوگلرین ان اوست قاتیندا اوتوروب ائورنی، گلجگی بوردان یونتیر" (۷)

گوگ تورکلر دونمندن ایسلام دینینی قبول ائتملرینه قدر گئنه تورکلر بیر یارادیجیا اینانجلاری اولوب. ابن فادلان آدلی بیر عرب کی خلیفه طرفیندن اوغوز تورکلرینه ائلچی گتمیشیدی (۹۲۰- م) بئله تعریف ائدیر کی: اوغوزلار بیر حقسیزلیقا و یا بیر طولوم التیندا قالدیقلاری زمان باشلارین گویه ساری توتوب بیر تانگری دئمکدیرلر. ابن فادلان زمانیندا تورکلر هله ایسلام دینین قبول ائتمیشدیرلر. ابو دولاف آدلی ایری بیر عرب ائلچیسیده (۹۴۲-م) تورکلرین بتلره تاپانمادیقلارینی قید ائتمیش.

تورکلرین ایسلام دینین قارشلیق سیز وراحت قبول ائتمکلیده گورسدر کی تورکلر دینلریله ایسلام دینینی بیر چوخ یوندن اورتاق اولدوقونا گوریمیش. تورک تانریسینین و ایسلام دینین دئیگی تانرین اوزلیکلری عین همدیر. یعنی تورکلرین تانریلاری بو اوزلیکلره صاحیمیش؛ تانری تکدیر؛ تایی و بنزری یوخدور؛ یاراتجیدیر؛ بیلینن و بیلنمین هر شئی او یارادرمیش و ان بویوک اودور.

تانری سوزنون کاشقارلی ماحمودون تعرفیندن ده تانری آچیقلاماسی بوجور اولوب: "تنکری: بوجه الله؛ کافیرلر کی الله اولناری یوخ ائدسین گویه دئیرلر. بویوک شئیر کی گوزه گلیر. بونا گوره بویوک آغاجلارا، بویوک داغلارا سجده قیلارلار!! بویوک آداما و بیلن کیشیه ده تنکری کان دئیلر." (۸)

شاید کاشقارلی ماحمودون، تورکلرین کافیر اولدوقلاری بوردان سهو ائدیلیب کی تورکلرین یاشادیکلاری یوردون ان اونملی و بویوک داغلارینین و یاشادیکلاری یوردلارین آدیدا تانری دئیلیردی. (تانری داغلاری) تانری سوزی ایری دیلدرده ده اوزونه یئر تاپیب و باشقا دیلدرده گنجیب؛ چین دیلینده "تیشن" (۹) سوزی تانری انلامیندا. هندی اوروپایی دئیلن دیلدرینده "دئو" سوزی گئنه تانری انلامیندا. (اسکی فارسجا دیلینده کی دیو ده بو انلامی واریدی)

اینگیلیزجه ده دئیتی و دیونتری (۱۰) سوزو ده تنگری سوزوندن آنمیشیدیر کی تانری آنلامیندادیر.

ژاپون دیلینده کی تن و تینکی (۱۱) سوزلری گئنه تانری و الله معناسی وئرر.

فنلادی دیلینده کی تاولی (۱۲) سوزی تانری سوزوندن اولوب عین انلام وئریر.

مجار و مجارستان دیلینده کی تئل (۱۳) سوزو تانری معناسیندادی.

تانری سوزونی بوگون بوتون تورک آدلانان قوملارین ایچریسینده بیر-بیرلریله آزاغا فرقلی شکیلده گورمک اولار: آلتای دیلینده "تنقری" شور و خاقانی قوملارین دیلرینده "تیقری" ترلار و تووین لر دیلینده "دزرر" چوواش لار و تووالار و یاقوتلارین دیلینده "تانقار" مغولارو بوریاتلار دیلینده "تنقری" قالیتلار دیلینده "تنقر" آذربایجان و ایران تورکلرین دیلرینده "تاری" و تورکیه و بالکان تورکلرین دیلرینده "تانری" شکیلینده ایشلمکدیر. (۱۴)

بوتون تورک و یاپشیقی یا التصاقی دیلرین سوزلرینه تایی تانری سوزوده ایکی بولومدن دوزلمیشدیر. بیر کوک و بیر اک شکیلجیگیندن. تنگ (۱۵) سوزی اسکی تورک دیلینده ایشیق و صبح و فجر انلامیندادی. بو گون تنگ سوزون دیلمیزده تان و دان شکیلرینده ایشلمکدیک. (دان اولدوزی - تان یئری) اینگیلیزجه ده داون (۱۶) عین آنلامدادیر. ایکینجی قیسیم ری شکیلجیگیدیر کی یون و گلن یئری گورسدن اک لردن سالیبر (دیشاری - ایچری - یوخاری و...)

تورکلرین تانرین ندن یارادیلیشیدا عین ایسلام اینانجیلا بیردیر یعنی نجه کی قراندا الله یئرلرین و گویلرین
ایشیقی و نوری انلادیلیب تورکلرین تانری ادلاندرلیقلاردا نور و ایشقیداندریر.

Gök Tanrı.۱

Tengri.۲

Anu.۳

IS E=TENU.۴

Tengr.۵

tanhu.۶

URXUN YAZITLAR-v.tamson.ankara.۱۹۷۰,۷

۸. دیوان اللغات ترک. محمود کاشغری .

TIEN.۹

DIVINITY – DEITY .۱۰

TEN- TENKI.۱۱

TAULI.۱۲

TEL.۱۳

۱۴. قام و شامان و نگاهى به اساطير اقوام ترک- ن. سید اف. ص . چاپلی

۱۵. دیوان اللغات تورک – محمود کاشغری

DAWN.۱۶

۱۷. التایلاردان سهندیمیزه (تورک خالقینین مدنیت تاریخی) - م - نیایش

www.gajil.۲۰m.com

جنوبی آذربایجانین اینترنت سائتلارینا باغلانتی